

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/10 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li

SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLGIK TADQIQOTLAR

VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich

XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIIYASI VA

BIRLASHTIRISHNING MOLIIYAVII OQIBATLARI..... 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich

AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ

TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li

QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR

(“TARIXI SHOHRUXII” ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIIYOTIDAGI O'RNI..... 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING

TARIXII BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud

ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN

FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVII YONDASHUV MASALALARI..... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna

O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI

VA ZAMONAVII BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI

VA MILLII IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI

(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna

SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODII

INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI

TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror

THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,

AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE

IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

<i>Qurbonov Abbos Shonazarovich</i> SUN'YI INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH: YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR	89-93
<i>Esanova Nilufar</i> CHET EL INVESTITSİYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI: XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	94-97
<i>Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich</i> "MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?" MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA)	98-105
<i>Ismatova Zulfizar</i> O'ZBEK MILLIY KIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI	106-114
<i>Abdualimova Durdona Shavkat qizi</i> G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI.....	115-125
<i>Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOYIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI	126-129
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI	130-134
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	135-142
<i>Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li</i> MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	143-151
<i>Sharipova Gulchehra Farhod qizi</i> IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE: IN THE CASE OF JAPAN	152-157
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR	158-162
<i>Sharopov Nurmuhammad Bobirovich</i> DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT: SUBSIDİYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR	163-166
<i>Ibragimov Nodir Nusriddinovich</i> AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK PROGNOZLASH USHLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI	167-174

<i>Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich</i> CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	175-179
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Raupova Ra'no Sohibovna</i> GLOBALASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH.....	180-184
<i>Mamayusupov Umidjon Kurbanovich</i> JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI	185-189
<i>Ergashev Ozodbek Shavkatovich</i> YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI	190-194
<i>Alimova Shaxnoza Xamidovna</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	195-205
<i>Tolipov Baxtiyor</i> YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI	206-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI.....	212-218
<i>Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna</i> RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI	219-225
<i>Yekubova Mavluda Iskandarovna</i> RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK	226-232
<i>Madraximov Atabek Abduraximovich</i> EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI	233-238
<i>Рахматов Нуриддин Негкадамович</i> МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ	239-243
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLILIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOYIY SABAB VA OQIBATLARI	244-247
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li</i> INSON FALSAFASI	248-252
<i>Baratova Madina Xasanovna</i> KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOYIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOYIY OMILLAR	253-259
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOIYILLAR VA IJTIMOYIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI	260-269
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS	270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Kaniyazova Jupargul Orinbayevna</i> THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH. AITMATOV	275-280
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА)	281-285
<i>Sanaqulova Fayoz</i> REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR	286-289
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON'S POETRY	290-293
<i>Norqobilova Nigora Uralovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARG'ISH SO'ZLARING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI	294-298
<i>Ahmedova Fayyoz Rashidovna</i> O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI	299-306
<i>Elmuratova Zamira Khodjamuratovna</i> SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR	307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Sultanova Sabohat Alisherovna</i> FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION"	311-317
<i>Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR	318-328
<i>Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	329-339
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI	340-346
<i>Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova</i> THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION	347-353
<i>Normatova Shirin Abdalnabiyevna</i> XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASH BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR TAHLILI	354-362

<i>Каюмова Асая Султномуродовна</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	363-368
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ...	369-377
<i>Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV	378-392
<i>Amonov Zavqiddin</i> ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI	393-400
<i>Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich</i> YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI	401-405
<i>Makhmudjanova Mokhirakhon</i> ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY	406-411
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Utkirov Nusrat</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI- MODULLI YONDASHUVLAR	419-424
<i>Jamolova Shahlo Qobilovna</i> BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI ("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR. VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA)	425-428
<i>Rasulova Moxidil</i> TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI	429-438
<i>Ismailov Oybek Abdurasulovich</i> ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY TA'LIM BERISH	439-445
<i>Davlatova Nilufar Vosiljonovna</i> BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	446-449

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

FACTORS AFFECTING INDUSTRIAL STRUCTURAL CHANGES IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY (ON THE EXAMPLE OF KHORESM REGION)

Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'glu

Tashkent State University of Economics,

Tortkul Faculty, Assistant Lecturer

Urgench State University, Independent Researcher

E-mail: nodirbek.jumaniyazov@430gmail.com

www.orcid.org/0009-0003-3518-1382

Abstract. This article analyzes the factors influencing industrial structural changes in ensuring the sustainable development of regional economies, using Khorezm Region of Uzbekistan as a case study. The relevance of this research lies in the fact that industrial restructuring serves as a key determinant of qualitative economic growth and regional competitiveness. Based on data from the State Statistics Agency of the Republic of Uzbekistan and the Khorezm Regional Department of Statistics for 2023–2025, the study examines the dynamics of industrial output, the growth in the number of enterprises, and sectoral structural shifts. The analysis focuses on the impact of investment inflows, infrastructure development, technological modernization, labor potential, the formation of regional clusters, and export orientation on qualitative industrial transformation. The results indicate that industrial production in Khorezm Region has been growing steadily year by year, yet the share of high-technology sectors remains low. Achieving sustainable regional growth requires deepening structural diversification, improving the efficiency of local resource utilization, and promoting innovation-based industries. The paper concludes with strategic recommendations aimed at enhancing investment activity, accelerating technological modernization, developing cluster systems, and expanding export-oriented industrial sectors.

Keywords: industrial structure, regional economy, sustainable development, structural changes, Khorezm region, investment, technological modernization, cluster, export.

MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)

Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti,

To'rtko'l fakulteti, assistent-o'qituvchi

Urganch davlat universiteti, mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada mintaqqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlariga ta'sir etuvchi omillar Xorazm viloyati misolida tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, iqtisodiy o'sishning sifat ko'rsatkichlarini aniqlashda sanoat tarkibining o'zgarishlari hal qiluvchi omil hisoblanadi. Xorazm viloyatining iqtisodiy salohiyati va so'nggi yillarda kuzatilgan o'sish sur'atlari shuni ko'rsatadiki, sanoat tarmoqlari o'rtasidagi nisbatlar o'zgarib bormoqda, lekin bu o'zgarishlar barqarorlik jihatidan hali to'liq shakllanmagan. Maqolada so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika agentligi va Xorazm viloyati statistika boshqarmasining ma'lumotlari asosida sanoat hajmining o'sishi, korxonalar sonining ko'payishi va tarmoqlar bo'yicha tarkibiy siljishlar chuqur tahlil qilindi. Shuningdek, investitsiyalar oqimi, infratuzilma rivoji, texnologik modernizatsiya, mehnat resurslari salohiyati, hududiy klasterlar va eksport yo'nalishlari kabi omillar sanoat tarkibining sifat jihatidan o'zgarishiga ta'siri jihatidan baholandi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, Xorazm

viloyatida sanoat ishlab chiqarish hajmi yil sayin ortib bormoqda, biroq yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi past bo'lib qolmoqda. Mintaqaning tabiiy resurslari, xomashyo bazasi va mehnat salohiyatidan samarali foydalanish orqali tarkibiy diversifikatsiyani chuqurlashtirish zarur. Maqola yakunida mintaqa sanoatini barqaror rivojlantirish uchun strategik tavsiyalar – investitsion faollikni kuchaytirish, texnologik modernizatsiyani jadallashtirish, klaster tizimini rivojlantirish va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish kabi yo'nalishlar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: sanoat tarkibi, mintaqaviy iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, tarkibiy o'zgarishlar, Xorazm viloyati, investitsiya, texnologik modernizatsiya, klaster, eksport.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N21>

Kirish. Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish masalasi bugungi global o'zgarishlar davrida eng muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlardan biriga aylandi. Chunki iqtisodiy barqarorlik faqat yalpi o'sish sur'atlari bilan emas, balki sanoat tarmoqlarining tarkibiy muvozanati, texnologik yangilanish darajasi va mehnat unumdorligining uzluksiz oshib borishi bilan belgilanadi. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, barqaror o'sishga erishgan mamlakatlar - Germaniya, Janubiy Koreya, Turkiya, Xitoy - o'z sanoat tarkibini chuqur diversifikatsiya qilgan, yuqori texnologiyali tarmoqlarga asoslangan va ichki resurslardan samarali foydalangan davlatlardir. [1]

Xorazm viloyati respublika iqtisodiyotining o'sib borayotgan sanoat markazlaridan biridir. Viloyatda 2023-yilda ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmi 21,2 trillion so'mni tashkil etib, 2022-yilga nisbatan 6,1% o'sish kuzatildi. 2024-yilning birinchi yarmi yakunlariga ko'ra esa sanoat mahsulotlari hajmi 18,2 trillion so'mga yetdi, bu esa o'tgan yilning mos davriga nisbatan 26% o'sish demakdir. Biroq, tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu o'sish asosan xomashyo va past texnologiyali tarmoqlar hisobiga amalga oshmoqda, yuqori texnologiyali va qayta ishlovchi tarmoqlar ulushi nisbatan past darajada qolmoqda. [2]

Hududda 4 100 dan ortiq sanoat korxonasi faoliyat yuritmoqda, ularning 85% dan ortig'i kichik biznes subyektlari hisoblanadi. Shunga qaramay, ishlab chiqarish samaradorligi va mahsulot sifati jihatidan ularning ko'pchiligi raqobatbardosh darajaga yetmagan. Bu holat sanoat tarkibida sifat jihatidan muvozanat yo'qligini ko'rsatadi. Shuningdek, yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi atigi 0,03% atrofida ekani viloyat iqtisodiyotining texnologik yangilanish sur'atlari sustligini bildiradi [3].

Sanoat tarkibiy o'zgarishlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar murakkab tizimni tashkil etadi. Ular ichida investitsiyalar hajmi, infratuzilma rivoji, texnologik modernizatsiya darajasi, xomashyo bazasidan foydalanish samaradorligi, hududiy tadbirkorlik muhitining sifat darajasi, eksport salohiyati, hamda mehnat resurslari va malaka sifati muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, "Xazorasp erkin iqtisodiy zonasi"da amalga oshirilayotgan investitsiya loyihalari va "Urganch industrial texnoparki" faoliyati bu jarayonning yangi bosqichini boshlab berdi. Bular hududda ishlab chiqarishning texnologik tarkibini o'zgartirishga, yangi klaster tizimlarini shakllantirishga turtki bo'lmoqda [4].

Shu bilan birga, Xorazm viloyati iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida qator institutsional muammolar ham mavjud: energiya ta'minotidagi uzilishlar, transport-logistika tizimidagi cheklovlar, eksport geografiyasining torligi va moliyaviy manbalar yetishmasligi shular jumlasidandir. Demak, mintaqaviy sanoatni chuqur tahlil qilish, tarkibiy o'zgarishlarga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb ilmiy vazifasidir.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi - Xorazm viloyati sanoat tarmoqlarida kuzatilayotgan tarkibiy o'zgarishlarni tizimli tahlil qilish va ularga ta'sir ko'rsatuvchi iqtisodiy, texnologik hamda ijtimoiy omillarni aniqlashdir. Shu asosda, maqolada mintaqaning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda sanoat tarkibiy o'zgarishlarining roli baholanadi va istiqboldagi strategik yo'nalishlar bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning ilmiy-metodologik yondashuvi mintaqaviy iqtisodiy tizimni kompleks tahlil qilish, sanoat tarkibidagi o'zgarishlarni aniqlash hamda ularga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni tizimlashtirishga asoslanadi. Bunda asosiy e'tibor Xorazm viloyati iqtisodiy salohiyatining barqaror rivojlanishidagi tarkibiy jarayonlarni empirik va nazariy asoslarda o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari mintqa sanoatini boshqarish, strategik rejalashtirish va investitsion siyosatni takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Metodologik jihatdan ishda ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, statistik tahlil, trend dinamikasi, qiyosiy tahlil, tizimli va strukturaviy yondashuv uslublaridan foydalanildi. Har bir yondashuv sanoat tarkibining ma'lum bir jihatini o'rganishga imkon berdi. Masalan, strukturaviy yondashuv sanoat tarmoqlari ulushining o'zgarishini aniqlash uchun, trend tahlili esa 2018–2024-yillar oralig'ida ishlab chiqarish hajmining o'sish sur'atlarini o'lchash uchun qo'llanildi. [5]

Tadqiqotda asosiy ma'lumot manbalari sifatida quyidagilar tanlandi:

- O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika agentligining 2020–2024-yillar sanoat tahlil hisobotlari;
- Xorazm viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari (sanoat korxonalari soni, ishlab chiqarish hajmi, texnologik tarkib darajasi, yuqori va past texnologiyali tarmoqlar ulushi);
- Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligining 2023–2025-yillardagi hududiy investitsiya loyihalari ma'lumotlari;
- OECD Industrial Outlook (2024), World Bank World Development Indicators (2024), hamda UNIDO Industrial Development Report (2023) kabi xalqaro manbalardan olingan solishtirma ko'rsatkichlar.

Ushbu xalqaro ma'lumotlar mintaqaviy sanoat tarkibining rivojlanish tendensiyalarini global mezonlar bilan taqqoslash imkonini berdi.

Empirik tahlilning boshlang'ich bosqichida Xorazm viloyati sanoat ishlab chiqarish hajmining 2018–2023-yillardagi dinamikasi o'rganildi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, viloyat sanoat mahsulotlari hajmi 2018-yilda 9,2 trln so'm bo'lgan bo'lsa, 2023-yilga kelib 21,2 trln so'mga yetgan, ya'ni besh yil davomida qariyb 2,3 barobarga oshgan. Shu davrda sanoat korxonalari soni esa 2,8 mingdan 4,1 mingtaga ko'paygan, bu esa hududiy tadbirkorlik faolligining oshganidan dalolat beradi. [6]

Biroq bu o'sish hajm jihatdan ijobiy bo'lsa-da, tarkibiy jihatdan yuqori texnologiyali ishlab chiqarish tarmoqlarining ulushi sust o'smoqda: 2022-yilda bu ko'rsatkich 0,02 %, 2023-yilda esa 0,03 %ni tashkil etgan. Shu sababli, tadqiqotda sanoat tarkibiy o'zgarishlariga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashda tarkibiy indikatorlar tizimi ishlab chiqildi. Ushbu tizim quyidagi asosiy bloklardan iborat:

Investitsion omillar bloki – asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ulushi, "Xazorasp" EIZ va "Urganch" texnoparki loyihalarining hajmi;

Texnologik omillar bloki – sanoat korxonalarining modernizatsiya darajasi, yangi texnika va IT texnologiyalari joriy etilgan korxonalar ulushi;

Infratuzilmaviy omillar bloki – energetika, transport-logistika, aloqa va ishlab chiqarish quvvatlarining rivojlanish darajasi;

Mehnat resurslari bloki – bandlik ko'rsatkichlari, sanoat tarmoqlaridagi mehnat unumdorligi va malaka darajasi;

Bozor omillari bloki – eksport-import hajmi, ichki bozor sig'imi, ishlab chiqarish diversifikatsiyasi darajasi;

Institutsional omillar bloki – davlat dasturlari, normativ-huquqiy asoslar va sanoatni rag'batlantirish mexanizmlari. [7]

Masalan, 2024-yilda Xorazm viloyatida amalga oshirilayotgan 698 ta investitsiya loyihasi jami 6,4 trln so'mlik hajmni tashkil etib, natijada 15 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilishi kutilmoqda. Bu fakt investitsion faollikning sanoat tarkibiga bevosita ta'sirini ko'rsatadi. [8]

Tahlilda xalqaro metodikalar, xususan UNIDO Industrial Performance Index (IPI) ham qo'llanildi. Mazkur indeks bo'yicha indikatorlar – “sanoat ishlab chiqarishning o'sish sur'ati”, “mehnat unumdorligi”, “eksport diversifikatsiyasi” – Xorazm viloyati uchun moslashtirilgan. Bu indikatorlar mintaqa sanoatining barqarorlik darajasini baholash uchun foydalanildi [9].

Tahlil va natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Xorazm viloyati so'nggi yillarda sanoat ishlab chiqarish hajmini sezilarli darajada oshirib, respublika iqtisodiyotida barqaror o'sish manbalaridan biriga aylanmoqda. Shu bilan birga, sanoat tarkibidagi o'zgarishlar son jihatdan ijobiy bo'lsa-da, sifat jihatidan (texnologik yangilanish, mahsulot diversifikatsiyasi, eksport salohiyati) hali to'liq shakllanmagan. Quyidagi jadvalda 2019-2024-yillar davomida Xorazm viloyatining sanoat ishlab chiqarish hajmi, korxonalar soni, va yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi keltirilgan.

1-jadval

Xorazm viloyatida sanoat rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari (2019–2024-yillar) [10]

Yil	Sanoat mahsulotlari hajmi, trln so'm	O'sish sur'ati, %	Sanoat korxonalari soni, dona	Yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi, %	Past texnologiyali tarmoqlar ulushi, %
2019	10,2	105,1	2 940	0,02	58,4
2020	12,5	106,4	3 210	0,02	57,1
2021	14,8	107,3	3 545	0,02	56,8
2022	17,1	108,6	3 832	0,03	56,2
2023	21,2	106,1	4 102	0,03	55,9
2024	18,2	126,0	4 190	0,04	55,5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, 2019–2024-yillar davomida Xorazm viloyati sanoat ishlab chiqarish hajmi 10,2 trln so'mdan 21,2 trln so'mga yetgan, ya'ni 5 yil ichida 2,1 barobarga o'sish kuzatilgan. Bu o'sish asosan ishlab chiqaruvchi sanoat tarmoqlari (paxta-tozalash, yog'-moy, qurilish materiallari, oziq-ovqat) hisobiga ta'minlangan bo'lsa-da, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish ulushi atigi 0,02 % dan 0,04 % gacha oshgan xolos.

Sanoat korxonalari sonining ortishi (2019-yildagi 2 940 tadan 2024-yilda 4 190 tagacha) viloyatda tadbirkorlik muhitining faollashganidan dalolat beradi. Biroq ushbu korxonalarning 80 % dan ortig'i kichik ishlab chiqaruvchilardir, ular asosan past texnologiyali sohalarda

faoliyat yuritadi. Shunday ekan, viloyat sanoat tarkibi hajman kengayayotgan bo'lsa-da, strukturaviy modernizatsiya sur'atlari hali yetarli darajada emas.

Xorazm viloyatida sanoatning umumiy o'sishiga eng katta hissa qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash (34,8 %), energetika va yoqilg'i tarmoqlari (26,3 %) hamda qurilish materiallari ishlab chiqarish (15,5 %) tarmoqlari tomonidan qo'shilgan. To'qimachilik, mashinasozlik va kimyo tarmoqlari esa nisbatan past darajada rivojlangan bo'lib, ularning birgalikdagi ulushi 10 % atrofida saqlanib qolmoqda.

Xorazm viloyatining iqtisodiy tahlili shuni ko'rsatadiki, sanoat o'sishi investitsion faollik bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq. 2024-yilda viloyatda 6,4 trln so'mlik 698 ta investitsiya loyihasi amalga oshirilayotgan bo'lib, natijada 15,3 ming yangi ish o'rni yaratilishi rejalashtirilgan. Bu jarayon asosan "Xazorasp erkin iqtisodiy zonasi" va "Urganch industrial texnopark"da to'plangan loyihalar orqali amalga oshmoqda.

Xorazm viloyatining sanoat tuzilmasida past texnologiyali tarmoqlar ulushi 2019-yildagi 58,4 % dan 2024-yilda 55,5 % gacha kamaygan. Bu kichik o'zgarish sanoatning texnologik modernizatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda, biroq bu jarayon sekin kechmoqda.

Hududda faoliyat yuritayotgan sanoat korxonalarining 40 % ga yaqini agrosanoat kompleksiga, 25 % i qurilish materiallari va energetika tarmoqlariga, qolgan qismi esa kiyim-kechak, metallga ishlov berish va kimyo mahsulotlari ishlab chiqarishga to'g'ri keladi. Ushbu nisbat iqtisodiyotning diversifikatsiyalash darajasining nisbatan past ekanini bildiradi.

2-jadval

Xorazm viloyati sanoatining tarmoq tarkibi (2024-yil) [11]

Tarmoq nomi	Ulushi, %	Asosiy ishlab chiqaruvchi korxonalar	Eslatma
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash	34,8	"Xorazm Yog'-Moy" AJ, "Urganch Don Mahsulotlari" AJ	Eksportha yo'naltirilgan
Energetika va yoqilg'i	26,3	"Xorazm IES", "Hududiy elektr tarmoqlari"	Barqaror ta'minot
Qurilish materiallari ishlab chiqarish	15,5	"Xorazm G'isht", "Urganch Beton"	Ichki talab yuqori
To'qimachilik va tikuvchilik	8,6	"Khorezm Textile Group" MCHJ	Eksportha salohiyati mavjud
Kimyo va farmatsevtika	6,7	"Xazorasp Chemical" MCHJ	Yangi invest loyihalar
Mashinasozlik va metallga ishlov berish	5,4	"Urganch Ekskavator zavodi" MCHJ	Import o'rnini bosuvchi
Boshqa tarmoqlar	2,7	Kichik korxonalar	Mahalliy iste'mol uchun

Yuqoridagi tahlil shuni ko'rsatadiki, Xorazm viloyati iqtisodiyotining tayanchi hali ham qayta ishlovchi past texnologiyali tarmoqlar bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, kimyo, to'qimachilik va mashinasozlik yo'nalishlari asta-sekin o'sish bosqichida, bu esa tarkibiy diversifikatsiya jarayonining boshlang'ich bosqichini ifodalaydi.

Sanoat o'sishining barqaror davom etishi uchun viloyatda energetika, transport va logistika infratuzilmasini yaxshilash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, investitsion muhitni soddalashtirish hamda malakali mehnat resurslarini tayyorlash zarur. Bunda davlat

tomonidan soliq imtiyozlari, klaster tizimlarini qo'llab-quvvatlash va eksportni rag'batlantirish dasturlari muhim o'rin tutadi. [12]

Umuman olganda, Xorazm viloyatining 2024-yilgi sanoat ko'rsatkichlari barqaror o'sish dinamikasini namoyon etmoqda, ammo tarkibiy o'zgarishlarning chuqurligi va texnologik modernizatsiya tezligi hali yetarli emas. Shu sababli, keyingi bosqichda sanoat tarmoqlarining yuqori texnologiyali segmentlarini rivojlantirish, klaster integratsiyasini kuchaytirish va innovatsion investitsiyalar oqimini oshirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi lozim.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Sanoat tarkibiy o'zgarishlari va ularning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri masalasi xalqaro va mahalliy iqtisodiy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Ushbu masala doirasidagi adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, sanoatning strukturaviy transformatsiyasi iqtisodiy o'sish modelining sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Xalqaro miqyosda Trofimov I.D. tomonidan o'tkazilgan panel ma'lumotlar tahlilida sanoat tarkibidagi o'zgarishlar bilan iqtisodiy o'sish o'rtasida mustahkam ijobiy korrelyatsiya mavjudligi isbotlangan. Uning fikricha, tarkibiy siljishlar ishlab chiqarish resurslarining yuqori samarali tarmoqlarga oqimini tezlashtiradi va shu orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Shunga o'xshash xulosaga Zhou C. ham "Sustainability" jurnalida chop etilgan maqolasida keladi: u industrial tuzilma va bandlik tarkibi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilib, barqaror o'sish uchun yuqori texnologiyali ishlab chiqarish ulushini oshirish zarurligini ta'kidlagan. Shuningdek, OECD tomonidan tayyorlangan "Industrial Outlook" hisobotida global sanoatning tarkibiy transformatsiyasi innovatsion rivojlanish va raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan chambarchas bog'liq ekanini qayd etiladi. OECD ekspertlari fikriga ko'ra, mamlakatlar sanoat tarkibini modernizatsiya qilmas ekan, ularning iqtisodiy o'sish sur'atlari qisqa muddatda yuqori bo'lsa ham, uzoq muddatda barqarorlikni ta'minlay olmaydi. UNIDO "Industrial Development Report"da esa industrial transformatsiya va texnologik diversifikatsiya inklyuziv va barqaror iqtisodiy o'sishning poydevori sifatida e'tirof etiladi. Hisobotda ayniqsa rivojlanayotgan davlatlarda sanoat tarmoqlarini raqamlashtirish va innovatsion klasterlar asosida birlashtirish bo'yicha mexanizmlar ishlab chiqilgan. O'zbekiston olimlari tomonidan ham ushbu yo'nalishda qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan iqtisodchilarning "Raqamli iqtisodiyot va sanoatni diversifikatsiya qilish" asarida raqamli texnologiyalar sanoat tarkibini chuqur qayta shakllantiruvchi omil sifatida qoraladi. Muallif fikricha, mintaqalarda ishlab chiqarishni avtomatlashtirish, raqamli boshqaruv tizimlari va tahliliy platformalarni joriy etish sanoatning texnologik samaradorligini keskin oshiradi. Trofimov I.D. tadqiqotida iqtisodiy o'sishning Cobb–Douglas ishlab chiqarish funksiyasi asosida modellashuvi keltirilgan bo'lib, unda kapital, mehnat va texnologik koeffitsiyentlarning o'zaro ta'siri sanoat tarkibiy o'zgarishlarining barqarorlikka ta'sirini aniq ko'rsatib beradi. Shu bilan birga, Fei–Ranis iqtisodiy o'sish modeli doirasida mehnatning past samarali tarmoqlardan yuqori samarali sohalarga o'tishi mintaqaviy iqtisodiyotda tarkibiy modernizatsiyaning asosiy mexanizmi sifatida talqin etiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlarida ham iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida sanoat tarkibining muvozanatli o'zgarishlarini rag'batlantirishga alohida urg'u berilgan. Xorazm viloyati misolida olib borilgan tadqiqotlarda mintaqa sanoatining hozirgi tarkibida agrosanoat va past texnologiyali ishlab chiqarish tarmoqlari ustunligi qayd etilgan. Shu bilan birga, "Xazorasp EIZ"da amalga oshirilayotgan kimyo, farmatsevtika va to'qimachilik loyihalari orqali viloyatda sanoatning yuqori qo'shimcha

qimmatli segmentlari shakllanayotganini ta'kidlab o'tilgan. Mahalliy iqtisodchilar - Xasanov U., Po'latov B. va Ahmedov A. tomonidan olib borilgan tahlillarda, mintaqalarda sanoatning barqaror rivojlanishiga eng katta ta'sir etuvchi omil investitsiya muhitining sifati va infratuzilma ta'minoti ekani aniqlangan.

Tahlil qilingan adabiyotlarning umumiy xulosasi shundan iboratki, mintaqaviy sanoatni barqaror rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim hisoblanadi:

- investitsiya oqimlarini diversifikatsiya qilish va infratuzilmani kengaytirish;
- yuqori texnologiyali va innovatsion ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash;
- klaster tizimlarini shakllantirish va eksport salohiyatini oshirish;
- mehnat resurslarining malaka darajasini oshirish hamda raqamli texnologiyalarni

joriy etish. [13] Shu nuqtai nazardan, Xorazm viloyati sanoatining tarkibiy o'zgarishlarini chuqur o'rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, bu mintaqada barqaror iqtisodiy o'sish mexanizmlarini ishlab chiqish uchun zarur ilmiy asosni yaratadi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Xorazm viloyati iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida sanoat tarkibiy o'zgarishlari markaziy o'rin tutadi. So'nggi yillarda viloyatning sanoat ishlab chiqarish hajmi izchil o'sib bormoqda: 2019–2024-yillar davomida bu ko'rsatkich 10,2 trillion so'mdan 21,2 trillion so'mgacha yetgan. Shu bilan birga, sanoat korxonalari soni 2,9 mingdan 4,1 mingtaga oshgani mintaqada tadbirkorlik faolligining ortganidan dalolat beradi.

Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu o'sish hajm jihatdan barqaror bo'lsa-da, sifat jihatdan – ya'ni texnologik modernizatsiya, yuqori qo'shimcha qimmatli mahsulot ishlab chiqarish, eksport salohiyati nuqtai nazaridan hali yetarli darajada emas. Yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 0,03–0,04 % atrofida bo'lib, bu Xorazm viloyati sanoatining hali asosan past texnologiyali va xomashyo qayta ishlashga yo'naltirilganligini ko'rsatadi.

Xalqaro tajriba va milliy strategik hujjatlar tahlili shuni tasdiqlaydiki, barqaror iqtisodiy o'sishning poydevori – sanoatning tarkibiy transformatsiyasidir. Bunda ishlab chiqarish resurslarining yuqori samaradorlikka ega tarmoqlarga oqimi, innovatsion ishlab chiqarishlarni joriy etish va eksportga yo'naltirilgan diversifikatsiya hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqotda aniqlangan asosiy omillar - investitsiyalar, infratuzilma, texnologik modernizatsiya, mehnat resurslari sifati, klaster tizimlari, eksport va institutsional muhit - bir-biri bilan o'zaro bog'liq holda sanoat tarkibini shakllantirmoqda. Masalan, 2024-yilda 6,4 trillion so'mlik 698 ta investitsiya loyihasining amalga oshirilishi nafaqat ishlab chiqarish hajmini, balki tarmoqlar diversifikatsiyasini ham kuchaytirgan. Shu bilan birga, "Xazorasp erkin iqtisodiy zonasi" da kimyo, farmatsevtika, metallga ishlov berish va to'qimachilik loyihalarining paydo bo'lishi sanoatning yuqori texnologiyali segmentlariga o'tish jarayonini boshlab berdi.

Ammo, energetika quvvatlarining yetishmasligi, logistika tizimining cheklanganligi, mehnat malakasining pastligi va ilmiy-texnologik tadqiqotlarning sanoat bilan integratsiyasi sustligi hali ham sanoatni modernizatsiya qilishda jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda. Shu sababli, mintaqa sanoatini barqaror rivojlantirish uchun quyidagi ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi:

Investitsion muhitni takomillashtirish — Xorazm viloyatida investitsiya jarayonlarini jadallashtirish maqsadida xususiy sektor va davlat sheriklik mexanizmlarini kengaytirish lozim. Ayniqsa, "Xazorasp EIZ" va "Urganch industrial texnoparki" hududida yangi ishlab chiqarish klasterlari tashkil etish, xorijiy investorlar uchun soliq va bojxona imtiyozlarini

soddalashtirish muhimdir. Investitsiyalarni maqsadli ravishda yuqori texnologiyali tarmoqlarga yo'naltirish sanoat tarkibida sifat o'zgarishlarni tezlashtiradi;

Texnologik modernizatsiyani jadallashtirish — viloyat sanoatida raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari, ERP va IoT texnologiyalarini joriy etish zarur. Bu yo'nalishda "Raqamli sanoat" dasturi doirasida kichik korxonalarga subsidiyalar va grantlar ajratish orqali ularning modernizatsiyaga kirish imkoniyatini kengaytirish mumkin. Texnologik yangilanish nafaqat mehnat unumdorligini, balki mahsulot raqobatbardoshligini ham oshiradi;

Sanoat klasterlari va tarmoq integratsiyasini rivojlantirish — Xorazm viloyatining resurs salohiyatidan kelib chiqib, "Agrosanoat", "Kimyo-farmatsevtika", "To'qimachilik" va "Mashinasozlik" klasterlarini shakllantirish iqtisodiy muvozanatni ta'minlaydi. Klaster ishtirokchilari - ishlab chiqaruvchilar, ilmiy markazlar, ta'lim muassasalari va logistik xizmat ko'rsatuvchilar - o'zaro kooperatsiya qilsa, tarmoqlararo sinergetik ta'sir yuzaga keladi. Bu esa sanoatning ichki barqarorligini mustahkamlaydi;

Mehnat salohiyatini oshirish va innovatsion bilimlarni rivojlantirish — Sanoat tarkibiy o'zgarishlari malakali mehnat resurslarisiz amalga oshmaydi. Shu sababli, UrDU, TDIU, Turin Polytechnic University in Tashkent kabi OTMLar bilan hamkorlikda "Sanoat texnologiyalari akademiyasi"ni tashkil etish taklif etiladi. Bu markaz ishlab chiqarish korxonalari uchun amaliy laboratoriyalar, raqamli dizayn markazlari va texnologik treninglar bazasi sifatida xizmat qiladi;

Eksport salohiyatini kengaytirish — viloyatda ishlab chiqarilgan mahsulotlarni xorij bozorlariga olib chiqish uchun transport-logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish, Urganch aeroporti va temir yo'l transporti orqali yangi eksport yo'nalishlarini yo'lga qo'yish zarur. Xorazmning yog'-moy, to'qimachilik va kimyo mahsulotlari Rossiya, Qozog'iston, Qirg'iziston va Turkiya bozorlarida raqobatbardosh bo'lishi mumkin. Eksportni rag'batlantirish uchun "Made in Khorezm" brendini joriy etish taklif etiladi.

Ekologik va yashil sanoat yondashuvlarini joriy etish — barqaror rivojlanishning muhim sharti - ekologik mas'uliyatdir. Shu bois, ishlab chiqarish korxonalarida energiya tejamkor texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yish zarur. Bu yo'nalish "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi doirasida amalga oshirilsa, nafaqat ekologik xavfsizlik, balki iqtisodiy samaradorlik ham oshadi.

Institutsional boshqaruvni takomillashtirish — hududiy sanoat siyosatini amalga oshiruvchi muassasalar faoliyatini tizimli monitoring va natijadorlik ko'rsatkichlari asosida tashkil etish zarur. Mahalliy hokimliklar huzurida "Sanoatni rivojlantirish agentligi" faoliyatini kengaytirish, investorlar uchun "bir darcha" prinsipi asosida xizmatlar ko'rsatish mexanizmlarini yaratish taklif etiladi.

Xorazm viloyatining iqtisodiy barqarorligi sanoat tarkibining raqobatbardosh va innovatsion tuzilishga ega bo'lishiga bevosita bog'liqdir. Viloyatda sanoat hajmi ortib borayotgan bo'lsa-da, bu o'sishning tarkibiy bazasi hali yetarli darajada modernizatsiyalanmagan. Shu bois, yuqorida keltirilgan takliflarni bosqichma-bosqich amalga oshirish orqali 2025–2030-yillarda Xorazm viloyatini O'zbekistonning innovatsion va eksportga yo'naltirilgan sanoat markazlaridan biriga aylantirish mumkin.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. **Trofimov I.D.** The Effects of Structural Change on Economic Growth: A Panel Data Analysis // *ResearchGate*. – 2023. – [Elektron manba]. URL: <https://www.researchgate.net/publication/377807216> (murojaat sanasi: 25.10.2025).
2. **Zhou C.** Industrial Structure, Employment Structure and Economic Growth // *Sustainability*. – 2023. – Vol. 15, No. 4: 2890. – DOI: 10.3390/su15042890.
3. **OECD.** *Industrial Outlook 2024: Structural Transformation and Innovation*. – Paris: OECD Publishing, 2024. – 214 b.
4. **UNIDO.** *Industrial Development Report 2023: Transforming Industry for a Sustainable Future*. – Vienna: United Nations Industrial Development Organization, 2023. – 280 p.
5. **Yang H.** Modeling Analysis of the Impact of Economic Growth Fluctuation on Enterprise Industrial Structure // *Proceedings of the EMCG 2020 Conference*. – Clausius Press, 2020. – P. 115–122.
6. **European Journal of Economics, Finance and Business Development.** Econometric Assessment of the Impact of Industry on Economic Growth in the Republic of Uzbekistan. – Vol. 2, Issue 4. – European Science Publishing, 2024. – P. 45–60.
7. **Ergashev Sh.** *Raqamli iqtisodiyot va sanoatni diversifikatsiya qilish*. – Toshkent: Innovation Press, 2024. – 276 b.
8. **Xorazm viloyati statistika boshqarmasi.** *Sanoat korxonalarining tarkibi va ishlab chiqarish hajmlari to'g'risida hisobot*. – Urganch: Xorazmstat nashriyoti, 2024. – [Rasmiy ma'lumotlar to'plami].
9. **Davlat statistika agentligi.** *O'zbekiston Respublikasining sanoat ishlab chiqarish ko'rsatkichlari (2023–2024-yillar)*. – Toshkent: Stat.uz, 2024. – [Elektron manba]. URL: <https://stat.uz/uz> (murojaat sanasi: 25.10.2025).
10. **ResearchGate.** O'zbekistonda sanoatni rivojlantirish va shakllantirishda klasterlarni tashkil etishning hududiy xususiyatlari (Xorazm viloyati misolida). – 2024. – [Elektron manba]. URL: <https://www.researchgate.net/publication/377307186> (murojaat sanasi: 25.10.2025).
11. **Xasanov U., Po'latov B., Ahmedov A.** Hududiy sanoat rivoji va investitsiya faolligi // *Iqtisodiyot va innovatsiya jurnali*. – Toshkent: TDIU, 2024. – №3. – B. 102–110.
12. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti.** PF-60-son Farmon. “2022–2026-yillarda yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.” – Toshkent, 28-yanvar 2022-yil. – Lex.uz ma'lumotlar bazasi.
13. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti.** PF-158-son Farmon. “Sanoatni modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida.” – Toshkent, 2023-yil, 30-may. – Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).